

Kolonialismus

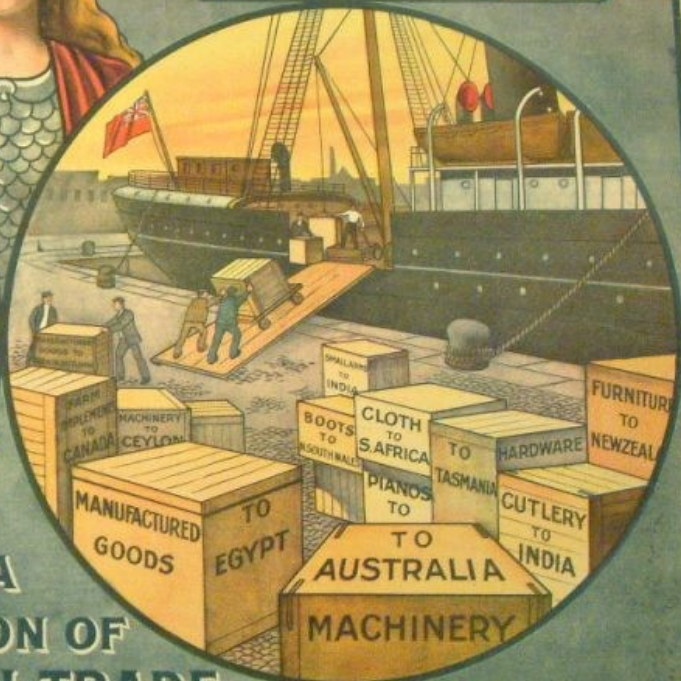
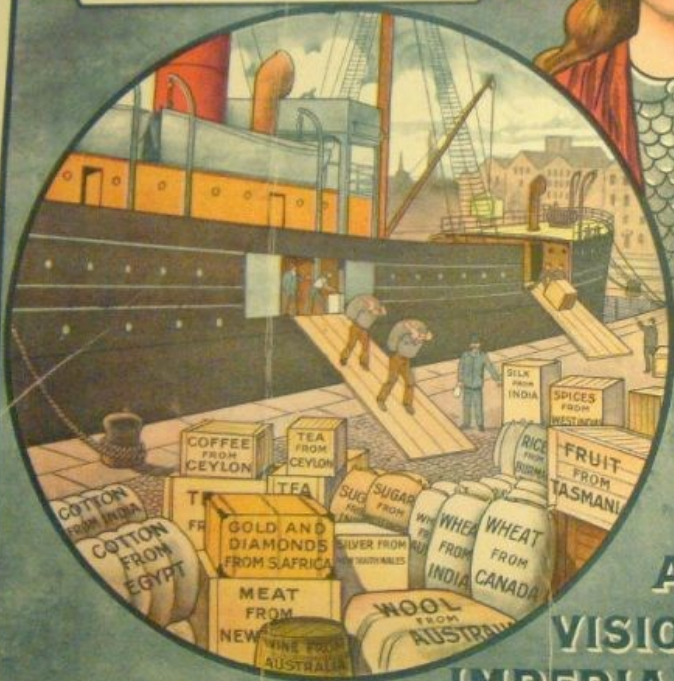
Dovoluji si ctěnému obecnstvu oznámiti, že
převzal jsem
1. listopadu t. r. od pana Fr. Šiby

OBCHOD
KOLONIÁLNÍM
ZBOŽÍM
v Libáni, Šolcova ulice 51.

THE POLICY OF SELF HELP

**FROM THE
COLONIES**

**TO THE
COLONIES**

**A
VISION OF
IMPERIAL TRADE**

(MS CHAMBERLAIN, LUTON, OCT 5th)

Printed by HILL, SIFFKEN & Co. (L.P.A., Ltd.), Grafton Works, London, N.

Copyright

Published by the IMPERIAL TARIFF COMMITTEE, 39, Edmund Street, Birmingham. R. 10.

KOLONIE

a) etymologie: z lat. *colonia*, z lat. *colonus* = usedlý, osedlý, osadník
=> ***kolonie* = osada:** označení (lidského) sídla/osídlení,
které není v nějakém ohledu plnohodnotné, není (ještě) obcí/státem

b) slovníkově (*Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998):

1. území, osada v cizím etnickém prostředí; [*anebo*] země zbavená politické a hospodářské samostatnosti, ovládaná a využívána cizím státem
2. národnostně odlišné osídlení na území jiného národa, menšina: *česká k. ve Vídni*
3. skupina lidí něčím odlišná od prostředí, v němž žije: *umělecká k.*
4. skupina menších obytných budov tvořících celek: *vilová, dělnická, nouzová k.*
5. biol. soubor organismů téhož druhu (bakterií, prvoků, včel, ptáků ap.) žijících společně z důvodů potravních, rozmnožovacích, obranných; [*anebo*] soubor mikroorganismů v kultuře pocházející z jedné buňky

Takže např. [kolonie v různém smyslu]:

- zemědělské kolonie (viz vnitřní kolonizace)
- hornické kolonie (kolem dolů)
- obchodní kolonie
- trestanecké kolonie (např. pův. Austrálie, Fr. Guyana, Rus. Sibiř, ...)
- umělecká kolonie
- přistěhovalecké kolonie (př. česká k. ve Vídni, hugenotská k. v Berlíně)
- nouzové (městské) kolonie (slumy), též kolonie bezdomovců
- chatová, zahrádkářská, trampská kolonie
- kolonie na Měsíci/Marsu/...
- kolonie tučňáků patagonských/břehulí říčních/ ...

Kolonizace

a) doslovně (etym.): *osídlování*

b) slovníkově (ASCS): 1. záměrné osídlování, osídlení prázdného území zpravidla v cizí zemi novým obyvatelstvem, přistěhovalci: **k.** řecká, římská; bot. [...]

2. obsazování, obsazení cizího území s cílem vykořisťování

3. zřizování, zřízení osady, kolonie zpravidla v cizí zemi

► dle *Ott. sl. nauč.* též: vymezení **kolonizace** oproti

[1., 3.] **X emigraci/imigraci** (samu o sobě): „... [kolonizace] *vyžaduje zachování původní svéráznosti národní aspoň v podstatě (třeba během času vlivem domorodých živlů v novém bydlišti se oslabila a pozměnila)*“

[2.] **X výboji**: „*Tento může sice v následcích svých přivoditi zakládání k-ii, ale nemusí ...*

Území výbojem dobyté připojuje se prostě k vítěznému státu, aniž jest třeba, aby některá část vítězů na dobyté území přešla a tam se usadila; ... Obyčejné pojmání rozumí k-ii arci území takové, které státoprávně jest od země mateřské odvislé, ...“

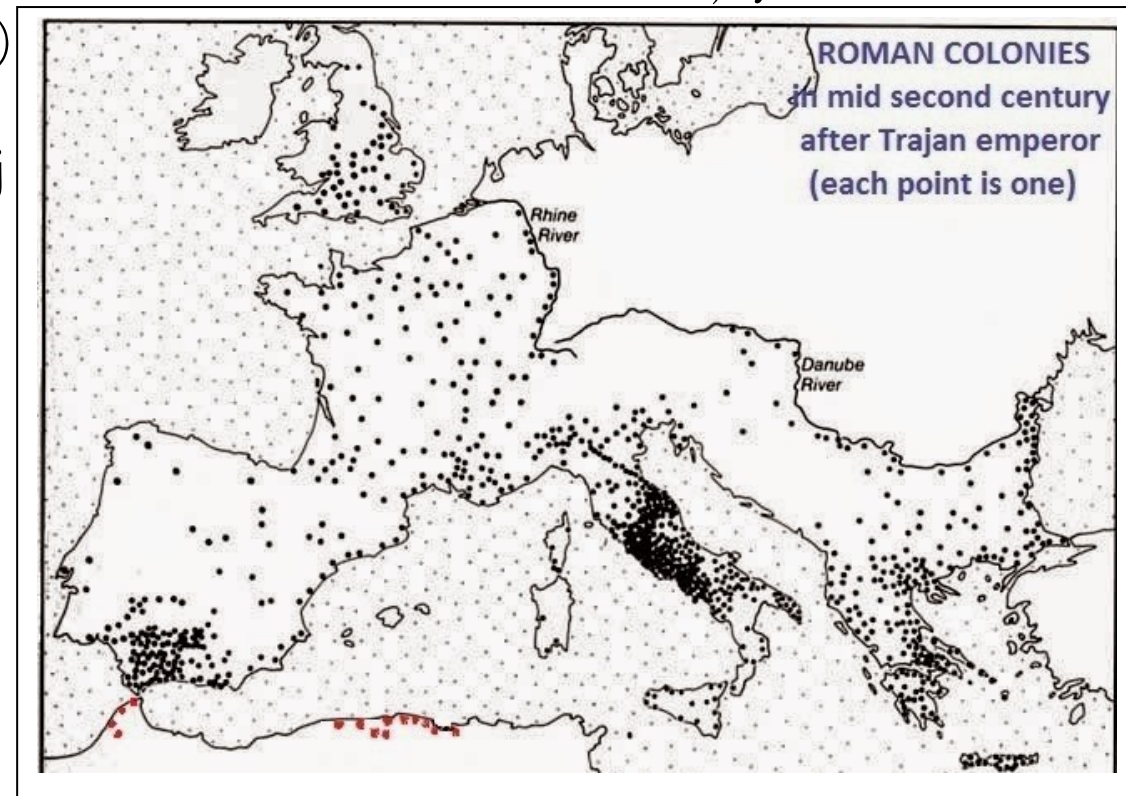
=> **k.** (zpravidla) není součástí země/státu, jež uplatňuje svoji nadvládu

Historické příklady *kolonizace*

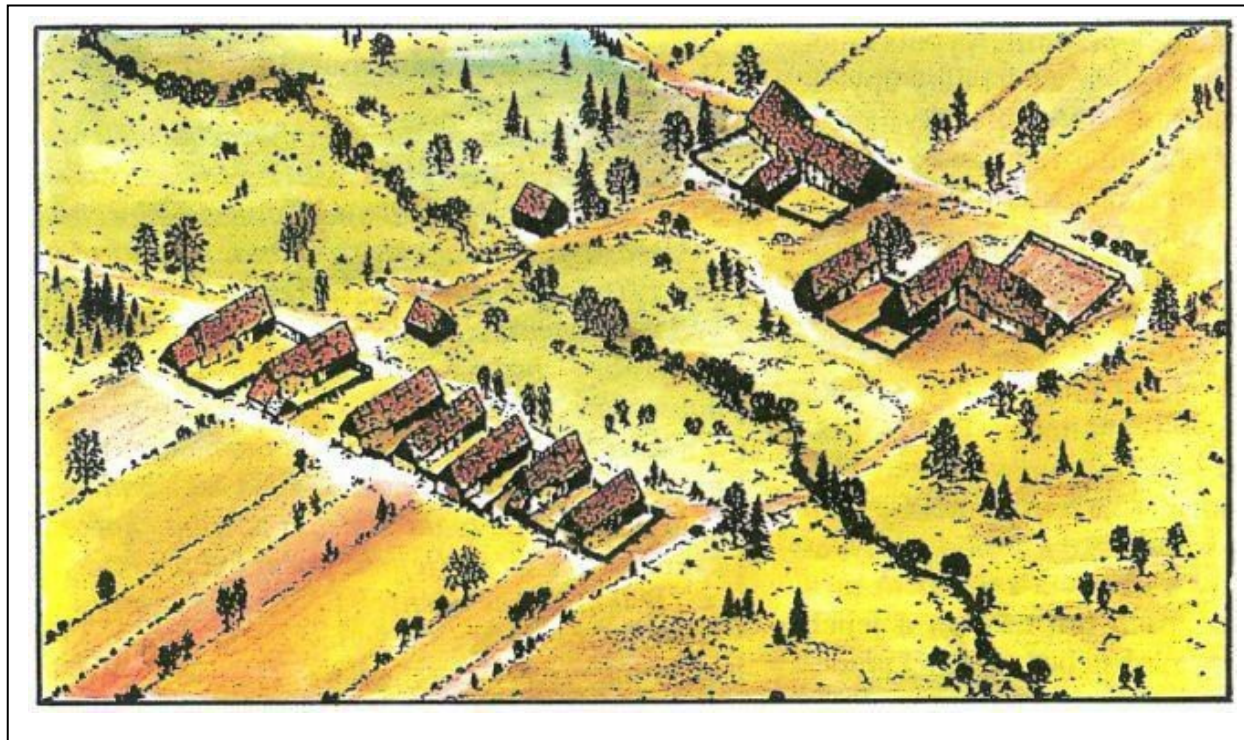
¶ **Řecká kolonizace** (ve starověku, zejm. tzv. *Velká řecká kolonizace*):
v důsledku přelidnění (+ potřeba ochránit obchodní cesty a odbytíště) se část obyvatel přestěhovala na nové, předem vytipované místo, a tam založila novou obec (αποικία) – ta je politicky samostatná, ale pod ochranou mateřské obce (μητροπόλις) + vazby rodinné, obchodní, politické zůstávají.

¶ **Římská kolonizace:** zřizovány v pohraničí či na dobytých územích zřizovány kolonie (osady) římských občanů (*coloniae civium Romanorum*) či latinské k. (*coloniae Latinae*, tj. k. spojeneckých latinských kmenů) – ty nadále **podléhají Římu**
=> slouží jako **opěrné body** pro ovládnutí a kontrolu území (či obranu hranic)
- často osazovány nemajetnými občany a veterány: **zůstávali římskými občany**
a zároveň měli širokou **samosprávu** (=> kolonie zároveň označení nejvyššího statusu římských měst, srov. *municipium*)
- kolonisté si sebou přinášeli **latinskou řeč a římské kulturu** => nejen nástroj vojenského ovládnutí, ale též jazykové a kulturní **romanizace** (srov. románské jazyky, latinské písmo evropský městský model, evropské právo, ...)

¶ **středověká** (vnitřní) **kolonizace**: v raném středověku byla většina Evropy (a střední Evropy zvláště) neosídlena (lesy, bažiny, ...), většina země neosídlena + od 12. stol. ve vyspělých částech Evropy hospodářský (a tím i demografický) boom => organizované osidlování pustých oblastí, které kolonisté zúrodnují (zušlecht'ují, kultivují)

a to, **a**) v rámci jedné země (viz ↑), ale i **b**) *transnacionálně* =>

¶ Východní kolonizace (*Ostsiedlung*)

kolonisté z relativně přelidněných oblastí západní Evropy, jdou na východ do relativně pusté a liduprázdné střední a východní Evropy, kde

- politicky podléhají vládci nového území
- přinášejí sebou kulturní, technické, právní, ... inovace: *civilizaci*

! jde hlavně o německojazyčné skupiny
=> posouvání jazykové hranice

¶ **Novověká zámořská kolonizace:** důsledek *nerovnoměrného* vývoje

- Evropa se rozvíjí (dramaticky) rychleji než ostatní svět => **ovládne moře** => objevuje nové země => **expanduje** tam (jak za účelem **územních zisků**, tak za účelem **hospodářských zisků**)

- pojišťuje si svůj vliv (své zisky) **budováním kolonií** v nově objevených a dobytých oblastech => vznikají

➤ kolonie vojenské/kontrolní: opěrné body, místa pro načerpání zásob

➤ kolonie obchodní: obchodní zastoupení, mezičlánek, např. port. *faktorie*

➤ kolonie zemědělské: zemědělské využívání nového území

➤ kolonie plantážnické: zemědělské, ale speciálně zaměřené na pěstování jednoho druhu (monokultury) plodiny prostřednictvím otrocké (později námezdní) práce, hlavně v tropických oblastech, např. cukrová třtina, káva, kakao, bavlna, ...

➤ kolonie hornické: kolem vytěžovaných ložisek drahých kovů aj. komodit

➤ kolonie trestanecké: zbavit se kriminálních, např. Austrálie, ...

➤ kolonie náboženské: pro nábožensky nonkonformní skupiny, např. radikální evangelikálové (puritáni) či katolíci v Anglii: typicky v Severní Americe

=> tato ***kolonizace*** provázána s ***expanzí***: dobývání a osidlování ale též podmaňování (zámořských zemí a jejich obyvatel) a vytěžování

=> význam slova ***kolonie*** se **rozšiřuje**: též ve významu **država, závislé území** tj. území, které není součástí metropolitního státu (ani autonomní), ale je mu politicky podřízena (v různé míře); v přeneseném smyslu též *de iure* suverénní stát, který je *de facto* politicky ovládán jiným státem (*satelit*, např. bývalá ČSSR) či nedobrovolná součást nějakého státu (např. pobaltské republiky v dobách SSSR)

=> tento ***kolonialismus*** provázán s ***imperialismem*** (ten sám o sobě znamená prostě rozpínavost, expanzivní politiku nějaké mocnosti, která nemusí zahrnovat osidlování dobytého území a nemusí se díť po moři)

- Novověká evropská expanze a kolonialismus spustily proces ***globalizace!***

Typy kolonialismu

(ideální typy)

1. Osídlovací (*settler colonialism*): kolonizace osadníky, cílené osídlování nově objevených/dobytých území (evropským) obyvatelstvem (*kolonisté, osadníci, pionýři*) - za účelem ovládnutí, ekonomického rozvoje, příp. též řešení přelidnění

Důsledek: tam, kde se prosadil, kde evropští osadníci převrstvili původní obyvatelstvo => **osadnické kolonie** (*settler colonies*): většina obyvatel je evrop. původu, pův. obyvatelé v menšině) funguje **evropský model společnosti** (např. Amerika, Austrálie, svého času části Afriky, též Ruska)

a) západoevropská varianta: evropští osadníci si udržují distanc vůči domorodcům => většinově „*bílá*“ populace: typ. býv. britská dominia, USA (fr. pop.: Louisiana, Québec), dříve též Alžírsko, JAR, Rhodesie, zde ale nakonec Evropané nezískali majoritu

b) iberská varianta: evropští osadníci se mísí s domorodci (sňatky ap.) => smíšená (kreolská) populace: typ. Lat. Amerika (*mestic, mulat, zambo, ...*)

2. **Exploatační** (*Exploitation colonialism*): vytěžování/vykořisťování, nezaměřuje se na osídlení ovládnutých oblastí „svými“, resp. evropskými osadníky nad nutnou míru (vojenská posádka, úředníci, prospektoři, obchodníci a personál pro ně), ale na **ekonomické využití/vytěžování** daného území, zejména na

a) plantážní hospodářství: velkokapacitní monokulturní pěstování výnosné (často jen v tropech prosperující) plodiny (např. tabák, bavlna, cukrová třtina)

b) ovládnutí a vytěžování ložisek nerostných surovin

c) ovládnutí zdejšího obchodu a profitování z něho (prostřednictvím nejprve monopolu, později systému diferenciálních cel, a zdanění) + využívání jako odbytíště produktů z metropole (zejm. řemeslné a průmyslové)

Důsledek: většinu obyvatel tvoří nadále **domorodci** => **domorodé kolonie** (*native colonies*), kteří si ponechávají **svůj společenský model** (své jazyky, náboženství, sociální instituce), **i když** ten je často pod vlivem kolonialismu dalekosáhle **rozvrácen** (srov. pidgin a kreolské jazyky, resp. kreolskou kulturu, ...)

Politické a právní formy ovládnání kolonií

A. Přímá nadvláda: kolonie jako závislé území (*dependence*)

- přímá vláda/správa cizího území státní správou koloniální mocnosti

=> např. **korunní kolonie** (*crown/royal colonies*) v Britském impériu: správu realizuje **Korunou** jmenovaný **guvernér** a jeho úřední a vojenský aparát
(!změna terminologie: Korunní kolonie od 1983: *British Dependent Territories*,
od 2002: *British Overseas Territories*)

- v centru koloniální mocnosti často zřizovány pro správu kolonií speciální centrální úřady pro všechny či určitou skupinu kolonií, např.:
ve Španělsku: **Rada pro Indie** (1524–1812 *Real y Supremo Consejo de las Indias*);
v UK: tzv. **Ministerstvo kolonií** (oficiální název/názvy, množství i kompetence úřadu se měnily, např. *Colonial Office*, *Secretary of State for the Colonies* ap., dnes v rámci *Foreign, Commonwealth and Development Office* = britské Min. zahr.)

- organizačně i finančně náročné!

B. Nepřímá nadvláda

1. Prostřednictvím soukromníků (fyzické či právnické osoby)

tzv. **Soukromé/vlastnické kolonie** (*Proprietary colonies*):

Suverén chtěl rozšiřovat svůj vliv a zábor, ale neměl na to prostředky
=> udělení *privilegia* (**kapitulace, charty**) soukromým jedincům (*Lord proprietor*),
později soukromým společností (často a.s.) opravňující je

- **kolonizovat** nějaké území a/nebo
- provozovat výlučný obchod s daným územím => **obchodní monopol**
- **spravovat** je včetně **výkonu výsostných práv**, např. včetně vést válku a uzavírat smlouvy s domorodci, držet vojsko, ...
- podílet se na **výnosech**

Příklady:

1632: Karel I. udělil chartu **Cecilovi Calvertovi**, *Baronu z Baltimore* => Maryland

1681: Karel II. udělil chartu **Williamu Pennovi** => Pennsylvania

- postupně charty spíše než jednotlivcům => **korporacím** (zpravidla a. s.),
vedle osidlování také práva na obchod, resp. obchodní monopol, např.:

1600: *East India Company*

1602: *Vereenigde Oost-Indische Compagnie*

1670: *The Hudson Bay Company*

...

1884: *Gesellschaft für deutsche Kolonisation* => *Deutsch-Ostafrikanische Gesellschaft*

1889: *British South Africa Company*

- časem se většinou ukázalo jako problémové a nespolehlivé => zpravidla dříve či později tyto kolonie převzaty Korunou (státem)!

2. Autonomie: uplatňuje se zpravidla pouze u osadnických kolonií – těm je udělena samospráva (*autonomie*) => spravují se samostatně, metropole vykonává pouze vrchní dohled a ochranu; často předstupně nezávislosti

- *Charter colonies*: **charta** dána přímo osadníkům, resp. osadnickým společnostem => uděleno právo **kolonizovat** určitou oblast a samostatně zde spravovat své záležitosti, tj. právo na **samosprávu** (*self-governing colonies*); někdy jen polo-samospráva (guvernér jmenovaný Korunou vs volený zastupitelský sbor), např.:

1629: udělena charta *The Massachusetts-Bay Company*

1643/44: udělena charta Rogeru Williamsovi pro *Rhode Island*

v 19. a 20. stol. britská **Dominia**: Kanada (1867), Austrálie (1901),

Nový Zéland (1907), Newfoundland (1907) a Jihoafrická unie (1910)

- široká míra autonomie, samostatnost ve vnitřních věcech, polosuverénní

- poprvé použito: 1867 *zákon o Britské Severní Americe* => spojení části britských severoamerických kolonií do federálního *dominia* **Kanada** - získává samostatnost ve vnitřních věcech

- postupně udělováno dalším (viz výše), stran zahraniční politiky se konají v Londýně *Imperiální konference* UK a jejích dominií

1919 dominia mají na Versailleské smlouvě svůj vlastní podpis

1931 Westminsterský statut: *British Empire* => *British Commonwealth*

- dominia rovnoprávná s UK, mají právo na samostatnou zahraniční politiku

1949 Londýnská deklarace: *British Commonwealth* => *Commonwealth of Nations*

- členy mohou být i republiky či monarchie s vlastní dynastií

- dominia => *Commonwealth realms* - což ale získává širší význam: vztahuje se na všechny země, které jsou v personální unii s UK, tj. země, které uznávají za svého krále britského monarchu; pro jádro *Commonwealthu*, tj. UK a nejvýznamnější bývalá dominia se někdy užívá zkratka *CANZUK* (= Kanada + Austrálie + Nový Zéland + UK)

1982/86/87 plná suverenita

3. Vazalství: nepřímá správa

- (vnitřní) správa (vláda) svěřena/ponechána domorodému vládci, v zahraničních, vojenských, často i obchodních ap. záležitostech ale podléhá koloniální mocnosti
- často forma **protektorátu**: domorodý stát (vládce) vstupuje v ochranu koloniální mocnosti (protektora), zpravidla mu zůstává v pravomoci správa vnitřních záležitostí, protektor přebírá odpovědnost za mezinárodní styk a obranu, někdy i další věci (daně, cla, těžba, ...); obnáší přítomnost poradců, zástupců protektora, často i vojenské posádky, ... často též imunitu občanů protektora vůči protektorátním úřadům, ...
- často užívala Británie (resp. zneužívala ve smyslu *divide et impera*), např. tzv. **Knížecí státy** (*Princely states*) v rámci *Britské Indie*
Truciální státy (*Trucial States*, též *Trucial Coast*, *Trucial Oman*) v Perském zálivu
1820–1968 (od 1971 SAE)

5. Neokolonialismus: nepřímé ovládnání skrze ekonomickou a politickou hegemonii, finanční převahu, vlastnictví klíčové infrastruktury, výhodných licencí, ...

ALE nic z toho není výlučné jen pro evropský kolonialismus!

China's Growing Interest in Africa

